

ВІДГУК

**офіційного опонента доктора педагогічних наук,
професора Романовського Олександра Олексійовича
на дисертацію Каричковського Василя Дмитровича
«Теорія і практика професійної підготовки майбутніх менеджерів
в університетах аграрного профілю: порівняльний аналіз»,
представлену на здобуття наукового ступеня
доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 –
теорія і методика професійної освіти**

Актуальність дослідження Каричковського В. Д. зумовлена глобалізаційними процесами, пов'язаними з вибором європейського вектору розвитку України, що супроводжується значними політичними, соціально-економічними, технологічними та освітніми перетвореннями в суспільному житті нашої держави. Вказані явища зумовили посилення ролі фахівців управлінського профілю, зокрема і у сфері агропромислового сектору.

Традиційно склалося, що в умовах України ця галузь народногосподарського комплексу є провідною та поєднує такі притаманні нашій державі фактори, як сприятливі ґрунтово-кліматичні умови та територіально-географічне положення для розвитку великотоварного сільськогосподарського виробництва. Проте, донедавна використання зазначених факторів не гарантувало агровиробникам високих економічних показників господарювання. Так, досить часто зустрічалися збиткові сільськогосподарські підприємства, що за вказаних умов було алогічним.

Як показав досвід, до однієї з основних причин низької ефективності аграрної галузі України можна віднести поступову трансформацію суспільно-політичного стану держави кінця XX початку XXI століття. За вказаний період великі агропідприємства трансформувалися з колективних сільськогосподарських підприємств до сучасних організаційно-правових форм господарювання. Це явище тісно перепліталось з появою приватної власності на засоби виробництва, в тому числі і на такий специфічний ресурс як земля. Планова модель економіки замінювалась на ринкову, яка на той час складала враження атрофованої, тобто не

могла забезпечити високоінтенсивної моделі розвитку галузі.

Проте, з часом ринкова система самовдосконалювалася відповідно до нових викликів суспільства, оптимізувалася за нормативно-правовим аспектом, залучала нові високоінтенсивні технології виробництва, спонукала виробників виходити на зовнішні ринки агропродукції та послуг. Вказані явища місцями характеризувалися значним укрупненням агропідприємств як за площею оброблюваних сільськогосподарських угідь, так і за капіталом, який нові власники інвестували у підприємства. Зрозуміло, що за вказаних умов виникла закономірна потреба в управлінні ресурсами даних підприємств. При цьому завжди провідна роль у процесі управління відводилася менеджерам.

Особливістю сучасного менеджера аграрної сфери економіки є не лише вузько спеціалізовані знання з теорії управління, а й володіння новітніми високо ефективними технологіями виробництва та переробки якісної сільськогосподарської продукції, сучасними екоорієнтованими технологіями вирощування рослин та утримання тварин, знання та навички з реалізації продукції та послуг, вміння діяти у жорсткому конкурентному середовищі, юридична компетентність, навички організації та ведення бухгалтерського обліку, маркетингу, економіки та інформаційних технологій, комунікабельність і відповідно володіння іноземними мовами. Зрозуміло, що такого багатопрофільного фахівця можна підготувати лише у системі вищої професійної освіти.

Сучасна система вищої аграрної освіти не залишалася осторонь розвитку суспільних процесів, а трансформувалася, проте, досить часто ця трансформація була спонтанною, а певні рішення взагалі знижували ефективність підготовки фахівців. Саме тому орієнтація на передовий закордонний досвід підготовки фахівців із збереженням кращих традицій вітчизняної моделі підготовки студентів, які зарекомендували свою ефективність роками, є базою розвитку сучасної високоефективної системи вищої аграрної освіти України.

Отже, актуальність представленого дослідження є беззаперечною, знаходиться в контексті реалізації викликів суспільства та підтверджується низкою визначених автором суперечностей теоретичного і практичного характеру, які,

безумовно, потребують невідкладного вирішення.

Важливо зазначити, що дисертаційна робота Каричковського В. Д. виконана в умовах прийняття та реалізації нового законодавства у сфері освіти – Закону України «Про вищу освіту» та Закону України «Про освіту».

Аналіз наукової літератури з виявленням суперечностей та проблем дав змогу дисертанту правильно обрати науковий апарат дослідження. Зокрема, предмет логічно узгоджується з об'єктом і метою дослідження, а сформульовані завдання чіткі та актуальні, що забезпечило оптимальний вектор загальної стратегії дослідницького пошуку.

Найбільш істотними результатами дослідження, що містять новизну вважаємо:

- вперше на основі порівняльного аналізу розкрито систему підготовки майбутніх менеджерів в університетах аграрного профілю України та іноземних держав та представлено рекомендації щодо професійної підготовки майбутніх менеджерів в аграрних закладах вищої освіти з урахуванням досвіду іноземних держав;

- удосконалено науково-методологічне обґрунтування підготовки майбутніх менеджерів як системи, визначено та обґрунтовано її структурні компоненти (інституціональні, організаційні, дидактичні); поняття «університет аграрного профілю» та «професійна підготовка майбутніх менеджерів»; здійснено компаративний аналіз кількісних показників оцінки ефективності професійної підготовки майбутніх менеджерів у розрізі університетів аграрного профілю.

До переваг дисертаційної роботи Каричковського В. Д. можна віднести її практичне значення, яке полягає у розробці рекомендацій щодо професійної підготовки майбутніх менеджерів в аграрних закладах вищої освіти з урахуванням досвіду іноземних держав, в тому числі оптимізації структури навчальних планів освітньо-професійних та освітньо-наукових програм і розробки методичних рекомендацій з удосконалення підготовки майбутніх менеджерів у аграрних ЗВО України, що дозволить покращити якість вітчизняної освіти.

Варто відзначити, що подану дисертацію побудовано на достатній

джерельній базі: законодавчо-нормативних документах, наукових роботах провідних вітчизняних та зарубіжних науковців з питань аграрної освіти та ін. на основі порівняння з освітніми системами досліджуваних країн. Загалом дисертантом проаналізовано 460 наукових джерел, з яких 125 – іноземною мовою.

Структура дисертаційної роботи є досить збалансованою, структурованою та характеризується логічною послідовністю від загальнопедагогічного аналізу системи вищої освіти України та досліджуваних держав та розгляду їх теоретичних та методичних засад до обґрунтування й розробки рекомендацій з підготовки майбутніх менеджерів в університетах аграрного профілю.

Дослідження теоретичних основ підготовки фахівців у системі вищої освіти України, Республіки Польща та Російської Федерації подані автором в першому розділі дисертації. Позитивним елементом є детальний аналіз законодавчого аспекту, що регламентує основні напрями розвитку вищої аграрної освіти України. Крім того, проведено аналіз генезису ієрархічної будови та класифікації спеціальностей і напрямів підготовки за якими здійснюють підготовку фахівців у ЗВО України. У розділі також представлено зарубіжний досвід вищої освіти, здійснено його зіставлення з вітчизняним доробком, визначено основні фактори та напрями модернізації системи вищої аграрної освіти України.

Другий розділ дослідження присвячений вдосконаленню визначення поняття аграрного закладу вищої освіти детально проаналізовано структуру напрямів підготовки та спеціальностей за якими здійснюють підготовку фахівців, проведено ранжування аграрних ЗВО України за кількістю напрямів підготовки у розрізі галузей знань «Сільське, лісове і рибне господарство та переробка їх продукції» і «Техніка та енергетика аграрного виробництва». Таким чином, було складено перелік з 22 аграрних ЗВО України на основі якого автором проведено детальний аналіз доступності системи вищої аграрної освіти за економічними регіонами України, визначено кадровий потенціал закладів вищої освіти, представлено висновки та рекомендації щодо оптимізації їх регіонального розподілу.

Схвальної оцінки заслуговує надзвичайно ретельний аналіз вступних кампаній аграрних ЗВО України за напрямом підготовки та спеціальностями галузі

знань 0306 «Менеджмент і адміністрування» у динаміці за 2012-2015 роки. На думку автора, це оптимально визначає масштаби підготовки майбутніх менеджерів в аграрних закладах вищої освіти.

Позитивним моментом є те, що автором розроблено систему критеріїв оцінки вступних кампаній, на основі якої було зроблені чіткі та логічні висновки щодо вдосконалення умов вступних кампаній в аграрних ЗВО України з метою збільшення набору студентів майбутніх менеджерів аграрної сфери. Крім того, Каричковським В.Д. подано характеристики систем вищої аграрної освіти Республіки Польща та Російської Федерації за інституціональним компонентом.

Дидактичні основи змісту підготовки майбутніх менеджерів в аграрних закладах вищої освіти України та досліджуваних держав розглянуто Каричковським В.Д. у третьому розділі дисертації. З цією метою було проведено детальний аналіз навчальних планів підготовки менеджерів за спеціальністю 073 «Менеджмент» у трьох аграрних ЗВО України та у шести вищих аграрних закладах Республіки Польща та Російської Федерації за відповідними спеціальностями. У розділі вивчено графік розподілу навчального навантаження за семестрами, проведено його диференціацію за основною та варіативною частинами, здійснено групування за циклами навчальних дисциплін. Вказаний аналіз дидактичних умов показано у динаміці, що дозволило автору зробити висновки стосовно логічної послідовності вивчення окремих дисциплін, що характеризує якість навчального плану підготовки менеджерів у кожному з досліджуваних ЗВО. Компаративний аналіз навчальних планів у розрізі аграрних університетів досліджуваних країн дозволив автору визначити перелік дисциплін, вивчення яких істотно підвищує якість підготовки майбутнього менеджера. Вказаний перелік дисциплін було рекомендовано автором до імплементації у навчальні плани підготовки менеджерів аграрних ЗВО України.

Четвертий розділі дослідження висвітлює результати проведеного соціологічного опитування студентів аграрних ЗВО України та Польщі, на основі чого розроблено перелік рекомендацій стосовно вдосконалення організаційних та дидактичних умов підготовки менеджерів в аграрних ЗВО України. Проведений компаративний аналіз комплексних показників підготовки менеджерів в аграрних

ЗВО України, Республіки Польща та Російської Федерації дозволив сформулювати концептуальні напрями вдосконалення системи вищої аграрної освіти України за визначеними компонентами.

Варто відмітити, що загальні висновки відповідають поставленим дисертантом завданням.

Заслуговує позитивної оцінки фундаментальний доробок Каричковського В.Д., представлений у 48 публікаціях, з яких 1 монографія, 4 навчальні посібники, 11 навчально-методичних матеріалів, 21 стаття у наукових фахових виданнях, 5 статей у міжнародних наукових виданнях, 6 статей у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій.

Попри відзначений позитив, вважаємо за потрібне звернути увагу і на недоліки, які також мають місце у роботі:

1. У першому розділі дисертації доцільно було б більш детально розглянути економічні та психологічні аспекти підготовки майбутніх менеджерів в університетах аграрного профілю.

2. Робота виграла б, якби автор згадав у дослідженні особливості підготовки менеджерів в університетах аграрного профілю економічно розвинутих країн світу, а також – за міжнародними програмами MBA (Master of Business Administration).

3. Дисертаційне дослідження, особливо у другому та третьому розділах, перенасичене табличним та графічним матеріалами, тому частину таблиць і рисунків доцільно було б перенести в додатки.

4. У роботі здійснено ґрунтовний компаративний аналіз дидактичних основ підготовки менеджерів у дев'яти аграрних університетах досліджуваних країн, проте доцільно було б детальніше аргументувати рівень репрезентативності такої вибірки.

5. Для вивчення особливостей вступних кампаній автором було обрано часові межі з 2012-2015 рр., проте розширення діапазону підвищило б якість аналізу.

Проте, зроблені зауваження суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку результатів представленої дисертаційної роботи й засвідчують її відкритість та перспективність.

Підсумовуючи, можемо констатувати, що дисертація «Теорія і практика

професійної підготовки майбутніх менеджерів в університетах аграрного профілю: порівняльний аналіз» є самостійною і завершеною роботою, яка за рівнями наукової новизни і практичного значення відповідає чинним вимогам п. п. 9, 11, 12 „Порядку присудження наукових ступенів”, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.04.2013 р. № 567 (зі змінами, внесеними Постановою КМУ № 656 від 19.08.2015 р.), а її автор – Каричковський Василь Дмитрович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 - теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент,
доктор педагогічних наук, професор
ректор Українсько-американського
університету Конкордія

О. О. Романовський

15 травня 2018 р.

*Підпис доктора педагогічних наук,
професора Романовського О.О., завірю.*

Дав. Кідрілу

Дав. Кідрілу - Т. Кідрілу
15.05.2018р